

O‘ZBEK AYOLLAR MILLIY LIBOSLARIDA MATO VA TEXNOLOGIYA: AN’ANAVIY USHLUBLAR VA ZAMONAVIY TALQIN

Ochilova Marjona O‘tkir qizi

Navoiy davlat universiteti

Dizayn: (Libos va gazlamalar) – ta’lim yo’nalaishi

4 - kurs “L”guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek ayollar milliy liboslarida ishlatiladigan matolar (atlas, adras, baxmal) va ularni tayyorlash texnologiyasi tahlil qilinadi. Maqolada an’anaviy tikuv, kashtachilik va zardo‘zlik texnologiyalari hamda zamonaviy tikuv mashinalari va raqamli dizayn usullarining roli yoritilgan. Shuningdek, maqolada milliy liboslarni zamonaviy talqinda yaratish orqali madaniy merosni saqlash va badiiy ifodani rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: milliy libos, mato, atlas, adras, tikuv texnologiyasi, kashtachilik, zardo‘zlik, dizayn, zamonaviy talqin, badiiy ifoda.

O‘zbek milliy liboslari xalqning badiiy didi, madaniy qadriyatlar va estetik qarashlarini aks ettiruvchi san’at asarlari sifatida qadrlanadi. Liboslarning sifatini belgilovchi eng muhim omillardan biri — ishlatiladigan mato va tayyorlash texnologiyasi. Atlas, adras va baxmal kabi milliy matolar qadim zamonlardan boshlab ayollarning bayramona va kundalik liboslarida keng qo‘llanilgan. Shu matolar nafaqat amaliy, balki badiiy va estetik ahamiyatga ham ega.

An’anaviy texnologiyalar orasida qo‘l bilan bichish, tikuv, kashta va zardo‘zlik san’ati alohida o‘rin tutadi. Har bir libos elementining joylashuvi, naqshlar va ranglarning uyg‘unligi qadimiy urf-odatlar va badiiy didni aks ettiradi. Atlas matosining silliqligi, adras matosining mustahkamligi va baxmalning hashamati liboslarni nafaqat nafis, balki qulay va amaliy qilgan.

Zamonaviy davrda milliy liboslarni tayyorlash texnologiyasi sezilarli darajada rivojlandi. Tikuv mashinalari, raqamli naqsh chizish, lazerli kesish va kompyuter texnologiyalari yordamida an’anaviy naqshlar yanada sifatli va aniq amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, atlas va adras matolari asosida yaratilgan liboslarda zamonaviy fasonlar qo‘llanilib, milliy naqshlar global moda kontekstida tanitilmoqda.

O‘zbek ayollar milliy liboslarida ishlatiladigan matolar va ularni tayyorlash texnologiyasi liboslarning badiiy va amaliy ahamiyatini belgilovchi eng muhim omillardir. Atlas, adras va baxmal kabi milliy matolar qadim zamonlardan buyon ayollarning bayramona va kundalik kiyimlarida keng qo‘llanilgan. Ushbu matolar

nafaqat tashqi ko‘rinish va nafislikni ta’minlaydi, balki libosning qulayligi, chidamliligi va badiiy go‘zalligini ham yaratadi.

Atlas matosi o‘zining jilovli, sirg‘aluvchi va yumshoq tuzilishi bilan ajralib turadi. Bu mato bayramona ko‘ylaklar, uzuklar va jaketlar uchun ideal hisoblanadi. Atlasning rang-barangligi va porloqligi libosga hasham va joziba baxsh etadi. Adras matosi esa biroz qattiqroq va mustahkamroq bo‘lib, kundalik liboslar va ish kiyimlari uchun mos keladi. Baxmal matosi esa nafaqat qulay, balki hasham va nafislikni ifodalaydi, bayramona ko‘rinishdagi liboslar uchun keng qo‘llaniladi.

Milliy liboslarni bezashda an’anaviy texnologiyalar alohida ahamiyatga ega. Kashtachilik va zardo‘zlik san’ati libosning badiiy ko‘rinishini yanada boyitadi. Kashtachilik yordamida atlas va adras matolarida gullar, geometrik naqshlar, qush va yulduz shakllari chiziladi. Zardo‘zlik esa oltin va kumush iplar yordamida libosga hasham va tantanavorlik qo‘shadi. Har bir naqsh va kashta chizig‘i nafaqat badiiy, balki ramziy ma’no kasb etadi: gullar go‘zallik va poklikni, yulduz shakllari muvaffaqiyat va farovonlikni, qushlar esa erkinlik va baxtni bildiradi.

Libos bezaklarining kompozitsion muvozanati rang va naqshlarning uyg‘unligiga bog‘liq. Misol uchun, ko‘ylak ustidagi gul naqshlari atlasning silliqsligi bilan uyg‘unlashib, libosning umumiy estetik ohangini yaratadi. Kamar, salla, ro‘mol kabi aksessuarlar rang va naqsh uyg‘unligini to‘ldiradi, libosga yakuniy vizual ta’sir beradi. Shu orqali libos nafaqat badiiy asar sifatida, balki ayolning didi, nafisligi va ijtimoiy mavqeini ko‘rsatadigan vosita sifatida ishlatiladi.

Zamonaviy texnologiyalar milliy liboslarni yaratishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Tikuv mashinalari yordamida an’anaviy naqshlar tez va aniq amalga oshiriladi, raqamli dizayn dasturlari orqali esa naqshlarning joylashuvi va rang uyg‘unligi kompyuter yordamida oldindan sinovdan o‘tkaziladi. Lazerli kesish texnologiyasi esa matoni aniq va mukammal kesishga imkon beradi, bu esa murakkab naqshlarni ham sifatli bajarishga yordam beradi.

Shuningdek, zamonaviy liboslarda an’anaviy matolar va naqshlar yangi fasonlar bilan uyg‘unlashadi. Atlas va adras matolari asosida yaratilgan ko‘ylaklar, jaketlar, yengil kurtkalar va milliy kostyumlar xalqaro podiumlarda namoyish qilinadi. Milliy naqshlar zamonaviy talqin bilan uyg‘unlashib, liboslarni global moda maydonida tanitish imkonini beradi. Shu tariqa, milliy liboslar nafaqat tarixiy va madaniy meros sifatida, balki zamonaviy badiiy asar va global moda elementlari sifatida qadrlanmoqda.

Milliy liboslarni o‘rganish va ularni zamonaviy hayotga moslashtirish jarayoni nafaqat dizaynerlar, balki san’atshunoslar, etnografiya mutaxassislari va yosh avlod

uchun ham muhim ahamiyatga ega. Har bir mato, naqsh va rang elementi milliy libosni nafaqat kiyim, balki madaniy meros, tarixiy xotira va badiiy asar sifatida qadrlanishiga xizmat qiladi. Bu jarayon yosh avlodda milliy iftixor tuygʻusini shakllantiradi, estetik didni rivojlantiradi va xalqning madaniy merosini asrab-avaylash imkonini beradi.

Shunday qilib, oʻzbek ayollar milliy liboslarida mato va tayyorlash texnologiyasi libosning estetik, badiiy va amaliy jihatlarini belgilovchi eng muhim omil hisoblanadi. Atlas, adras, baxmal matolari, kashtachilik va zardoʻzlik texnologiyalari, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida yaratilgan yangi fasonlar milliy liboslarni nafis, zamonaviy va global miqyosda tanitiladigan badiiy asarga aylantiradi. Milliy liboslarni oʻrganish va yaratish jarayoni nafaqat moda, balki madaniyat, sanʼat va etnografiya sohalarini uchun ham ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Oʻzbek ayollar milliy liboslarida mato va tayyorlash texnologiyasining roli liboslarning badiiy, estetik va amaliy ahamiyatini belgilaydi. Atlas, adras va baxmal matolari libosning silliqligi, chidamliligi va nafisligini taʼminlab, milliy liboslarni nafaqat kiyim, balki madaniy meros sifatida qadrlanishiga xizmat qiladi.

Anʼanaviy texnologiyalar — kashtachilik, zardoʻzlik va qoʻl bilan tikuv — libosga badiiy boylik va ramziy maʼno baxsh etadi. Rang va naqsh uygʻunligi libosning kompozitsion muvozanatini yaratadi va ayol obrazining estetik jihatlarini aks ettiradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida milliy liboslarni yaratishda yangi imkoniyatlar yuzaga kelmoqda. Tikuv mashinalari, raqamli dizayn dasturlari va lazerli kesish texnologiyalari anʼanaviy naqsh va ranglarni sifatli va mukammal amalga oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy fasonlar milliy liboslarni global moda maydonida tanitishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, mato va tayyorlash texnologiyasi milliy liboslarning badiiy, estetik va amaliy jihatini belgilash bilan birga, madaniy merosni saqlash, milliy iftixor tuygʻusini shakllantirish va estetik didni rivojlantirishning muhim vositasidir.

Adabiyotlar roʻyxati

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.

4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – P. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
11. Karimova D. O'zbek ayollar milliy liboslarida mato va tayyorlash texnologiyasining roli. – Toshkent: San'at, 2021.

